

ДИСКУРСИВНІ ПОМИЛКИ У СИНЕРГЕТИЦІ СПЕЦІАЛЬНОГО ПЕРЕКЛАДУ

М. С. Дорофєєва, канд. філол. наук, доцент

*Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
бул. Шевченка, 14, м. Київ, 01004, Україна*

E-mail: margarita_dorofeeva@hotmail.com

У статті проаналізовано типові помилки у спеціальному перекладі на рівні цільового дискурсу. Спеціальний переклад розглядається як синергетична система самоорганізації, що функціонує за принципом динамічної ієрархії перекладацьких рішень. Хибні рішення перекладача на дискурсивному рівні системи спеціального перекладу класифіковано за критерієм домінанти перекладу. В результаті порівняльно-перекладацького аналізу виявлено дискурсивно-цільові, дискурсивно-комунікативні та дискурсивно-фахові помилки.

***Ключові слова:** синергетика перекладу, система спеціального перекладу (СП), дискурсивний рівень, дискурсивно-цільові/ дискурсивно-комунікативні/ дискурсивно-фахові перекладацькі помилки, динамічна ієрархія перекладацьких рішень.*

Розвиток сучасного наукового дискурсу гуманітаристики реалізується через поступове наближення природничих і соціогуманітарних наук. Зростання числа міждисциплінарних розвідок у загальній кількості наукових робіт гуманітарного напрямку зумовлено необхідністю відповідати на виклики сьогоdnішнього кризового світу. Серед глобальних завдань, що постають перед цивілізацією ХХІ століття, С. П. Курдюмов та Г. Г. Малинецький називають: 1) менеджмент криз та ризиків; 2) пізнання людиною самої себе з психо- і нейрофізіологічного погляду; 3) кооперативну взаємодію людини і природи [1].

Якщо розглянути наведені завдання в ракурсі теорії перекладу, можна окреслити спеціальне коло завдань, актуальних для перекладознавства. В першу чергу, існує потреба у знаходженні модельних механізмів, зокрема, алгоритмів, процедур, відкритих моделей для підвищення якості спеціального перекладу. Такі моделі стосуються насамперед спеціальних текстів фахового характеру, які підпадають під критерії соціальних санкцій/практичних наслідків у випадку неякісної трансляції [2, S. 274-277].

В плані пізнання людиною психофізіологічних механізмів сприйняття і породження інформації перекладознавство має запропонувати конструктивну модель перекладу як надскладної системи, яка сприяла б розумінню когнітивно-дискурсивних особливостей, що лежать в основі процесу перекладу, та їхньої реалізації у перекладацькому продукті – трансляті. З цим фактором пов'язана не тільки проблема адекватного опису перекладу-як-процесу, а і створення багаторівневої системи оцінки якості перекладу-як-результату.

Кооперативна взаємодія людини і природи стосується, на нашу думку, позиції перекладача у перекладацькій екосистемі (термін Г. Ріску) [3, S. 7]. Ця проблема вирішується на абстрактному рівні представлення теорії перекладу і передбачає узгодження з методологією неспоріднених наук.

Розв'язання поставлених завдань у глобальному контексті може забезпечити міждисциплінарний науковий напрям синергетики. На початку ХХІ століття використання законів синергетики для пояснення феноменів гуманітарних наук набуло статус перспективного напрямку розвідок. Аутентична синергетика як теорія самоорганізації систем має надзвичайно широкий об'єкт дослідження, розглядаючи всі матеріальні та ідеальні системи надскладної нелінійної природи. З цього випливає, що синергетика може надати якісно іншу методологію для вивчення надскладного явища перекладацької діяльності.

Ідеї синергетики, пов'язані з механізмами самоорганізації нелінійних відкритих систем, не є новими для вітчизняної філологічної науки. Так, за останні роки з'явилась низка репрезентативних робіт Ф. С. Бацевича, Л. І. Піхтовнікової, А. М. Приходька, С. М. Єнікєєвої, Т. І. Домброван, Ю. Є. Кійка, присвячених синергетиці української мови, синергетиці дискурсу, самоорганізації розвитку стилю та жанру, самоорганізації концептосфери, синергетиці словотвору, діахронічній лінгвосинергетиці, фрактальному підходу до вивчення конкретних жанрів тексту [див., напр., 4-6]. Отже, можна констатувати появу авторитетної української школи в галузі лінгвосинергетики.

Слід підкреслити, що порівняно з синергетичною лінгвістикою (лінгвосинергетикою) проблеми перекладу в синергетичному аспекті розроблені значно менше. Результатом пошуку робіт в галузі синергетики перекладу стали докторська дисертація російської дослідниці Л. В. Кушніної [7] та колективна монографія за її ж редакцією [8]. Окремі аспекти художнього перекладу як синергетичного мовленнєво-розумового процесу розглядалися у дослідженні І. А. Герман [9, с. 105-144].

Крім того, практично всі наявні розвідки в галузі синергетики перекладу концентрують свою увагу на художніх та поетичних текстах, залишаючи «поза кадром» спеціальний переклад. Названі фактори зумовлюють **актуальність** пропонованого дослідження.

Метою статті є аналіз дискурсивних помилок у спеціальному перекладі, що розглядається як синергетична система двох рівнів самоорганізації. Поставлена мета передбачає розв'язання декількох конкретних **завдань**: 1) розгляд помилок перекладача на дискурсивному рівні прийняття перекладацьких рішень у спеціальному перекладі; 2) порівняльно-перекладацький аналіз множинних перекладів фрагменту спеціального тексту; 3) інтерпретація і оцінка результатів; 4) класифікація виявлених помилок за критерієм домінанти спеціального перекладу (інформаційного змісту); 5) окреслення шляхів мінімізації перекладацьких помилок у спеціальному перекладі на рівні дискурсу.

Об'єкт дослідження складають помилкові перекладацькі рішення дискурсивного рівня у синергетичній системі спеціального перекладу (ССП). **Предмет** розвідки формують особливості хибного відтворення інформаційного змісту спеціального тексту на рівні цільового дискурсу. Емпіричний **матеріал** охоплює фрагмент оригіналу спеціального тексту жанру «звіт» німецькою мовою, та його множинні переклади українською мовою, виконані професійним перекладачем і студентами-магістрами Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. В ході аналізу також було залучено авторську версію перекладу фрагмента.

Важливим фактором підтвердження синергетичності перекладу як відкритої нелінійної системи стає аналіз помилок, яких припускаються перекладачі на різних рівнях прийняття перекладацьких рішень. Одну з найскладніших і недостатньо розроблених проблем у перекладознавстві становлять помилки на рівні дискурсу. Серед основних дискурсивних помилок дослідники виділяють: 1) невірний вибір синоніма з кількох можливих варіантів; 2) недостатню орієнтованість перекладача на цільову аудиторію, його «залежність» від вихідного тексту; 3) неврахування розбіжностей між вихідною та цільовою культурами [10, S. 259-260]. На нашу думку, механізм виникнення дискурсивних помилок можна реконструювати з позицій синергетики, скориставшись моделлю ієрархії перекладацьких рішень [там само]. Частково на підставі цієї моделі пропонуються і шляхи корекції виявлених помилок на рівні дискурсу.

Отже, проаналізуємо хибні рішення у спеціальному перекладі на вищому рівні ієрархічної структури. З цією метою розглянемо фрагменти німецького тексту ділового дискурсу жанру «звіт», а також його множинні переклади українською мовою, у тому числі офіційний переклад [17; 18].

В межах доперекладацького аналізу окреслимо комунікативну ситуацію, до якої входить текст оригіналу, встановимо його пріоритетну функцію, а також належність до конкретного жанру. Вихідний текст має назву «*Bericht über die Evaluierung und Faktensammlung/Gutachtereinsatz im Rahmen der technischen Zusammenarbeit mit der Ukraine*» (у офіційному перекладі – звіт про оцінку ситуації та зібрані факти/робота експерта в рамках технічної співпраці з Україною). Як бачимо, вже на рівні заголовка можна визначити жанр тексту – звіт. З цього випливають інформативна і оцінна функції оригіналу. Автором вихідного тексту виступає експерт Німецького товариства міжнародної співпраці ГЦ (GIZ GmbH), залучений для проведення моніторингу і оцінки протидії відмиванню доходів у рамках проектної співпраці між ГЦ (за дорученням Федерального уряду ФРН) та органами державного управління України, насамперед правоохоронними органами.

Особливість вихідного тексту полягає в тому, що він має *подвійну адресованість*: з одного боку, реципієнтом тексту виступає некомерційне федеральне підприємство ГЦ у Німеччині (члени правління), які приймають і затверджують поданий експертом звіт. З іншого боку, текст адресований українським спеціалістам у галузі фінансового моніторингу, а також представникам керівної ланки та іншим уповноваженим особам у складі правоохоронних органів, серед яких, зокрема, Генеральна прокуратура України та Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

На відміну від тексту оригіналу «*Bericht über die Evaluierung und Faktensammlung...*», який має подвійну адресованість, текст перекладу втрачає одного зі своїх адресатів (правління ГЦ) і набуває вузькофахового характеру, оскільки призначений для підвищення кваліфікації українських спеціалістів з юридичною освітою

Розглянемо фрагмент вихідного тексту [17, с. 3] та його транслят, виконаний студентом магістратури Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка:

(1) *Eine wesentliche Anpassung <im Geldwäschegesetz> ist die Aufnahme der Steuerverkürzung / -hinterziehung in den Vortatenkatalog.*

(1.1) *Важливим поліпшенням нової версії закону стало включення таких дій, як заниження суми податку та ухилення від сплати податків, до переліку предикативних злочинів.*

Фрагмент оригіналу (1) містить складну лексичну одиницю *der Vortatenkatalog*, позначену жирним шрифтом. Як показав аналіз, невірне відтворення даної одиниці може спричинити порушення міжкультурної фахової комунікації на рівні цільового дискурсу. Згадана лексема належить до міжсистемних одиниць, структура яких утворюється з двох частин, причому одна частина є терміном, а інша – звичайною одиницею загальнонаціональної мови.

Так, у терміносистемі фахової мови права присутній термін *die Vortat* (предикативний/предикатний злочин), що означає «будь-який кримінальний злочин, в результаті якого виникли доходи, що можуть стати предметом злочину...» [11, с. 304.] Складний термін *der Vortatenkatalog* відсутній у спеціальних та одномовних тлумачних словниках, що дає змогу відтворювати лексему як словосполучення за моделлю «термін+ нетермін». На прикладі варіанта 1.1. спостерігаємо, що для відтворення міжсистемної одиниці перекладач обрав прийом калькування: *перелік предикативних злочинів*. Можна погодитись із даним рішенням, оскільки воно верифікується на рівні цільового дискурсу. В паралельних юридичних текстах схожої тематики уживається саме така словесна група: *перелік предикатних (предикативних) злочинів* [див. 12, с. 251].

Порівняємо наведений переклад з варіантом відтворення перекладача-фрілансера (1.2) [18, с. 3]:

- (1) *Eine wesentliche Anpassung ist die Aufnahme der Steuerverkürzung / -hinterziehung in den Vortatenkatalog.* (1.2) *Суттєвим моментом такої гармонізації стало включення випадків неповної сплати/ приховування податків до Єдиного реєстру досудових розслідувань.*

Версія перекладу 1.2. містить помилку дискурсивного рівня, пов'язану з хибним відтворенням міжсистемної термінологічної одиниці *der Vortatenkatalog*. Згадана похибка перекладача призводить до значного викривлення змісту повідомлення на рівні речення.

Так, у варіанті 1.2. фіксуємо невмотивоване пристосування перекладу до цільового фахового дискурсу, що порушує первинний смисл повідомлення. У оригінальному тексті не йдеться про реєстр досудових розслідувань навіть на лексичному рівні, а на рівні дискурсу (фрагмента реальності, відображеного в тексті), перекладач викривлює змістово-фактуальну інформацію. Відповідно до варіанта 1.2, податкові злочини немов би одразу потрапляють до реєстру досудових розслідувань у справі легалізації доходів, хоча їх навіть немає у переліку протиправних діянь, зафіксованому в Законі «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» [13].

Такий логічний парадокс показує хибність перекладацького рішення, зумовлену екстралінгвістичними факторами дискурсу. Продемонструємо інші приклади перекладацьких дискурсивних помилок на матеріалі одного й того самого вихідного тексту жанру «звіт» (2) [17, с. 3] та його перекладу [18, с. 3] (див. 2.1):

- (2) *Die Einleitung von Geldwäscheverfahren kann jederzeit bei Verdachtserlangung erfolgen.* (2.1) *Кримінальна справа стосовно відмивання грошей, за наявності підозри, може бути відкрита будь-коли.*

Es soll hier aber der Verlauf einer Geldwäscheverdachtsmeldung durch einen nach dem ukrainischen Geldwäschegesetz Verpflichteten des Finanzsektors dargestellt werden. *Але для цього повинно надійти повідомлення від одного з суб'єктів надання фінансових послуг, яке, за законом про боротьбу з відмиванням грошей, носить обов'язковий характер.*

In diesen Fällen erfolgt die Meldung des Verpflichteten an den State Financial Monitoring Service (SFMS). *У таких випадках повідомлення від згаданого суб'єкта надходить до Державної служби фінансового моніторингу (ДСФМ).*

У фрагменті оригіналу (2) труднощі перекладу становлять одиниці загальнонаціональної мови, уживані у термінологічному значенні (приховані терміни): *die Geldwäscheverdachtsmeldung, der Verpflichtete*. Необхідне значення цих лексем відсутнє у спеціальних двомовних та одномовних тлумачних словниках, тому перекладач пропонує контекстуальний переклад з використанням прийому генералізації: *Geldwäscheverdachtsmeldung* – *повідомлення, яке носить обов'язковий характер; der Verpflichtete* – *суб'єкт надання фінансових послуг*.

Можна припустити, що виконавець прийняв перекладацьке рішення на рівні абзацу або смислової частини тексту (розділу документа). Утім, вузькофаховий характер тексту, спрямованого на аудиторію спеціалістів у галузі права та фінансового моніторингу, робить небажаним застосування генералізованого перекладу, особливо для термінологічних одиниць. Тому приходимо до висновку, що

процес вибору варіантів перекладу в даному випадку не повинен обмежуватись рівнем абзацу, смислової частини документа і навіть цілого тексту. У термінології синергетики це означає необхідність проходження точки біфуркації на рівні дискурсу. Розглянемо альтернативні перекладацькі рішення для фрагмента (2) – див. 2.2:

(2) *Die Einleitung von Geldwäscheverfahren kann jederzeit bei Verdachtserlangung erfolgen.*

Es soll hier aber der Verlauf einer Geldwäscheverdachtsmeldung durch einen nach dem ukrainischen Geldwäschegesetz Verpflichteten des Finanzsektors dargestellt werden.

In diesen Fällen erfolgt die Meldung des Verpflichteten an den State Financial Monitoring Service (SFMS).

(2.2) *Провадження щодо відмивання грошових коштів і іншого майна може бути відкрито з моменту виникнення підозри.*

Однак при цьому один із суб'єктів первинного фінансового моніторингу, зазначених у Законі України про запобігання відмиванню доходів, повинен надати повідомлення про підозру у відмиванні коштів.

У подібних випадках суб'єкт первинного фінансового моніторингу повідомляє Державну службу фінансового моніторингу (ДСФМ).

Варіант перекладу (2.2) демонструє звернення перекладача до найвищого рівня ієрархії перекладацьких рішень – рівня дискурсу. Очевидно, виконавець перекладу відчув приховані терміни у лексемах *die Geldwäscheverdachtsmeldung, der Verpflichtete*, і для досягнення адекватності перекладу скористався цільовим паралельним текстом – Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів ...» [13]. Ми повністю погоджуємось із рішенням перекладача, оскільки вже на рівні колокації в оригіналі прослідковується «підказка», тобто інтертекстуальна відсилка до згаданого Закону: *der nach dem ukrainischen Geldwäschegesetz Verpflichtete des Finanzsektors*. Утім, остаточне проходження точки біфуркації відбувається лише після детального ознайомлення з текстом Закону і розуміння того фрагмента реальності, про який ідеться у вихідному тексті.

Перш за все перекладач повинен розглянути позначення термінів та їхні визначення, запропоновані у Загальних положеннях Закону (Розділ I, Стаття 1), зокрема п. 1, пп. 4 – *фінансова операція*; п.1, пп. 5 – *фінансовий моніторинг*; п.1, пп. 6 – *об'єкт фінансового моніторингу*; п.1, пп. 7 – *державний фінансовий моніторинг*; п.1, пп. 8 – *первинний фінансовий моніторинг*; п.1, пп. 11 – *повідомлення про фінансову операцію*; п.1, пп. 12 – *неподання суб'єктом первинного фінансового моніторингу інформації про фінансову операцію, що підлягає фінансовому моніторингу*; п.1, пп. 16 – *Спеціально уповноважений орган*; п.1, пп. 17 – *активи* [13, с. 1].

На підставі отриманої інформації про фрагмент реальності перекладач може обрати позначення терміна цільовою мовою, виходячи зі смислу вихідного повідомлення. У варіанті перекладу (2.2) ми спостерігаємо саме такий шлях: перекладач обирає **дискурсивний еквівалент** для одиниці *der Verpflichtete* – *суб'єкт первинного фінансового моніторингу*. Утім, інший прихований термін *die Geldwäscheverdachtsmeldung* відтворюється описово: *повідомлення про підозру у відмиванні коштів*.

Наведемо ще один варіант перекладу цього абзацу (див. 2.3):

(2) Die Einleitung von Geldwäscheverfahren kann jederzeit bei Verdachtserlangung erfolgen.

Es soll hier aber der Verlauf einer **Geldwäscheverdachtsmeldung** durch einen nach dem ukrainischen Geldwäschegesetz **Verpflichteten** des Finanzsektors dargestellt werden.

In diesen Fällen erfolgt die Meldung des Verpflichteten an den State Financial Monitoring Service (SFMS).

(2.3) Провадження щодо відмивання грошей може відкриватись з моменту виникнення підозри або достатніх підстав для підозри. У відповідності з ЗУ «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, ...»

суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний подати повідомлення про фінансову операцію, що підлягає фінансовому моніторингу.

В цих випадках повідомлення суб'єкта первинного фінансового моніторингу подається до Державної служби фінансового моніторингу (Держфінмоніторинг).

Як показує приклад 2.3, перекладач також скористався паралельним цільовим текстом Закону України «Про запобігання та протидію легалізації доходів...» [13], знайшовши еквіваленти для прихованих термінів оригіналу на рівні дискурсу. Так, лексему *der Verpflichtete* у перекладі відтворено як *суб'єкт первинного фінансового моніторингу* (див. аналогічний варіант 2.2), а термінологічна одиниця *die Geldwäscheverdachtsmeldung* передається згідно із визначенням Закону України у вигляді розгорнутої словесної групи: *повідомлення про фінансову операцію, що підлягає фінансовому моніторингу*.

Ми, у свою чергу, погоджуємось із перекладацьким рішенням 2.3, прийнятим на рівні дискурсу, оскільки: (а) воно відтворює жанрові особливості тексту оригіналу (вузькофахове спрямування, цільова група спеціалістів, офіційно-діловий стиль); (б) спостерігається константність функції текстів оригіналу і перекладу; (в) текст перекладу органічно входить до фахового дискурсу приймаючої культури, тобто відповідає не тільки критерію адекватності, а і критерію прийнятності (термін Г.Турі) [14, р. 46]. Проаналізуємо останній приклад помилок, пов'язаних з прийняттям рішень на хибній точці ієрархії, тобто неврахуванням рівня дискурсу під час перекладу. З цією метою скористаємось фрагментом офіційного перекладу фрілансера [18, с. 4] (див. 3.1):

(3) Im Jahr 2014 sind nach Auskunft des SFMS ca. 1,2 Mio. Verdachtsmeldungen erstattet worden und 3.042,82 Mio. UAH gemäß der sog. **Freezing Order** „eingefroren“ worden.

Ob und in welcher Höhe anschließend weitere **vermögensabschöpfende Maßnahmen** getroffen werden konnten, ist nicht bekannt.

(3.1) За даними ДСФМ, у 2014 році надійшло близько 1,2 млн. повідомлень про підозру відмивання грошей, та згідно із «розпорядженням про заморозку» (**Freezing order**) було заблоковано коштів на суму 3.042, 82 млн грн.

Про впровадження подальших заходів з повернення активів та розмір таких активів відомостей немає.

Як бачимо, у першому реченні фрагмента (3.1) перекладач стикається з необхідністю відтворення специфічної групи суспільно-політичних реалій – (назви документа *Freezing Order*). Виконавець вирішує дане завдання на рівні речення за

допомогою калькування, додаючи у дужках іншомовне вкраплення (англійський варіант назви) без змін у текст перекладу. Зважаючи на фаховий характер перекладного тексту, можна лише частково погодитись із рішенням перекладача у передачі власної назви.

Що стосується відтворення термінологічної колокації у другому реченні, ми визнаємо офіційний переклад цілком вірним. Незважаючи на те, що значення терміна *Vermögensabschöpfung* відсутнє у спеціальних та двомовних словниках, перекладач перейшов на вищий щабель ієрархії та вірно вирішив завдання на рівні тексту.

В оригіналі, створеному німецькою мовою, можна спостерігати дублювання окремих розділів тексту англійською мовою поряд з німецькими назвами, наприклад, *Geldwäschebekämpfung / Anti-Money Laundering; Vermögensabschöpfung / Asset Recovery*. Очевидно, перекладач скористався паралельними позначеннями англійською мовою, взятими із різних частин вихідного тексту, що зумовило адекватне відтворення німецького терміна: *asset recovery = Vermögenabschöpfung – повернення активів*; відповідно, *vermögensabschöpfende Maßnahmen – заходи з повернення активів*.

Наведемо студентський варіант перекладу цього абзацу (див. 3.2):

(3) *Im Jahr 2014 sind nach Auskunft des SFMS ca. 1,2 Mio. Verdachtsmeldungen erstattet worden und 3.042,82 Mio. UAH gemäß der sog. Freezing Order „eingefroren“ worden.*

(3.2) У 2014 році згідно із даними ДСФМ було подано майже 1,2 мільйонів повідомлень про підозру; відповідно до розпорядження про арешт коштів та інших цінностей було “заморожено” 3 млн 42 280 гривень.

Ob und in welcher Höhe anschließend weitere vermögensabschöpfende Maßnahmen getroffen werden konnten, ist nicht bekannt.

Немає відомостей щодо того, чи було вжито заходів з вилучення майна, і, відповідно, на яку суму було здійснено вилучення.

Під час відтворення реалії у варіанті 3.2 перекладач не вдається до перенесення іншомовного вкраплення у цільовий текст, а перекладає реалію описово, послуговуючись загальним смислом повідомлення. Можна припустити, що перекладач звернувся до рівня дискурсу (паралельних юридичних текстів), оскільки у перекладі використано розгорнуту словесну групу *арешт коштів та інших цінностей*. Утім, рівень дискурсу не «спрацював», оскільки вже на рівні речення і частин тексту були допущені помилки у відтворенні ключових маркерів фахового дискурсу, зокрема, *vermögensabschöpfende Maßnahmen – заходи з вилучення майна**.

Очевидно, перекладач здійснив невірний вибір із кількох можливих варіантів перекладу терміна *Vermögenabschöpfung*, причому лише один з них наведений у словнику. Отже, виконавець надав перевагу юридичному значенню терміна *вилучення майна* із двомовного словника, який ще може функціонувати на рівні речення та абзацу, але вже не підходить на рівні цілого тексту й дискурсу (порівняйте локальну стратегію перекладу цього терміна у варіанті 3.1).

З нашого боку, пропонуємо такий варіант відтворення назви документа у перекладі (див. 3.3):

(3) *Im Jahr 2014 sind nach Auskunft des SFMS ca. 1,2 Mio. Verdachtsmeldungen erstattet worden und 3.042,82 Mio. UAH gemäß der sog. Freezing Order „eingefroren“ worden.*

(3.3) У 2014 році, за даними ДСФМ, було подано майже 1,2 млн. повідомлень про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу. Відповідно до Заборони розпорядження активами (*Freezing order*) було “заморожено” 3 млн 42 280 гривень.

Ob und in welcher Höhe anschließend weitere Maßnahmen getroffen werden konnten, ist nicht bekannt. Наразі невідомо, чи проводились заходи з повернення активів і якої суми вони стосувались.

Обґрунтуємо наш варіант перекладу. Для відтворення суспільно-політичної реальності – назви документа **Freezing Order** – ми обрали перекладацьке рішення на рівні дискурсу. Було використано корпус паралельних текстів, які належать до фахового дискурсу повернення активів. Спочатку ми звернулись до офіційного документа, схваленого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 року під назвою «Стратегія розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року» [див. 15]. В тексті Стратегії було знайдено формулювання «порядок виявлення та подальшого заморожування активів осіб, причетних до фінансування тероризму...» [там само].

Утім, даний варіант перекладу ми відкинули, оскільки він не узгоджується з іншомовним вкрапленням оригіналу **Freezing Order**. Було прийнято рішення шукати необхідне формулювання у міжнародних документах. Остаточний варіант перекладу було знайдено у практичному посібнику для міжнародної співпраці, укладеному Міністерством юстиції США та Державним департаментом США під назвою «Механізми та процедури повернення активів у США» [16]. Цей текст розміщено на офіційному сайті організації StAR (Stolen Asset Recovery Initiative), яка об'єднала між собою глобальних партнерів Світовий банк та UNODC (Управління ООН з наркотиків та злочинності) з метою протидії міжнародній корупції та відмиванню доходів.

У розділі II згаданого посібника, перекладеного українською мовою, заголовки окремих підрозділів та їхній зміст приблизно відтворюють смисл як самої власної назви **Freezing Order**, так і цілого німецького тексту оригіналу. Серед таких заголовків, зокрема, «Заборона розпорядження активами (заморожування або арешт)...», «Заборона розпорядження активами шляхом правозастосування іноземних ордерів та вироків», та ін. [там само, с. 6-8].

Тому ми скористались формулюванням назви документа з тексту, що належить до міжнародного фахового дискурсу повернення активів (*Заборона розпорядження активами*), а також у дужках додали англійську назву цієї реальності, подану в оригіналі без перекладу.

На підставі проаналізованих фрагментів тексту, що належить до жанру «звіт», та його множинних перекладів можна зробити такі **висновки**. У перекладах спеціальних текстів, зокрема, ділового дискурсу, спрямованих на фахову аудиторію, спостерігається кілька видів помилок на рівні дискурсу. По-перше, традиційні відхилення від цільового дискурсу у формі калькування та описового перекладу (див. 2–2.2), невірний вибору значення терміна (див. 3–3.2), цитатного перенесення ключових тематичних одиниць із вихідного у цільовий текст (див. 3–3.1) ми відносимо до *дискурсивно-цільових* помилок.

По-друге, в межах спеціального тексту виявлено два інші типи дискурсивних помилок, пов'язаних з рівнями всередині самого дискурсу. На нашу думку, дискурс як сукупність факторів, що зумовлюють породження та сприйняття тексту, плюс сам спеціальний текст як складова частина цього дискурсу, поділяється на два рівні: 1) рівень комунікативної ситуації, до якої уміщено спеціальний текст; 2) рівень фахової сфери (предметної області), яка складає зміст спеціального тексту. Відповідно до названих рівнів розділяємо *дискурсивно-комунікативні* та *дискурсивно-фахові* помилки.

До дискурсивно-комунікативних помилок відносимо хибну ідентифікацію учасників комунікативної ситуації та предмета повідомлення з боку перекладача – див. прикл. 2–2.1 (хибний переклад терміна *der Verpflichtete*). Дискурсивно-фахові

помилки стосуються нерозуміння перекладачем вузькофахових логічних зв'язків та відношень, про які ідеться в тексті оригіналу, що призводить до викривлення змістово-фактуальної інформації (див. прикл. 1–1.2, хибний переклад міжсистемної одиниці *der Vortatenkatalog*).

Отже, в результаті порівняльно-перекладацького аналізу з погляду синергетики було виявлено три типи хибних рішень у перекладі спеціального тексту: дискурсивно-цільові, дискурсивно-комунікативні та дискурсивно-фахові помилки. Названі похибки зумовлено не тільки дискурсивними факторами, а й факторами самоорганізації синергетичної системи спеціального перекладу, зокрема, вибором варіанта перекладу на хибному рівні ієрархії перекладацьких рішень.

Відтак, усунення або мінімізація помилок на рівні дискурсу стає можливим за умови дотримання основного принципу синергетики – динамічної ієрархії. Наведений принцип полягає у стрибкоподібному переході від найнижчого рівня колокації до рівня тексту і цільового дискурсу під час перекладу, а також у постійній верифікації перекладацьких рішень нижчих рівнів, зокрема, колокації, речення, абзацу, через найвищий рівень дискурсу – паралельні тексти.

Перспективою подальших синергетичних досліджень перекладу можна вважати створення відкритих алгоритмів доперекладацького аналізу тексту за принципами аутентичної синергетики.

ДИСКУРСИВНЫЕ ОШИБКИ В СИНЕРГЕТИКЕ СПЕЦИАЛЬНОГО ПЕРЕВОДА

*М. С. Дорофеева, канд. филол. наук, доцент
Институт филологии,
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко,
бул. Шевченко, 14, г. Киев, 01004, Украина
E-mail: margarita_dorofeeva@hotmail.com*

В статье проанализированы типичные ошибки в специальном переводе на уровне целевого дискурса. Специальный перевод рассматривается как синергетическая система самоорганизации, которая функционирует по принципу динамической иерархии переводческих решений. Ошибочные решения переводчика на дискурсивном уровне системы специального перевода классифицированы по критерию доминанты перевода. В результате сравнительно-переводческого анализа обнаружены дискурсивно-целевые, дискурсивно-коммуникативные и дискурсивно-специальные ошибки.

Ключевые слова: синергетика перевода, система специального перевода (ССП), дискурсивный уровень, дискурсивно-целевые/дискурсивно-коммуникативные/дискурсивно-специальные переводческие ошибки, динамическая иерархия переводческих решений.

DISCURSIVE MISTAKES IN THE SPECIALIZED TRANSLATION SYNERGETICS

*M. S. Dorofeyeva, PhD, Associate Professor
Institute of Philology,
Taras Shevchenko Kyiv National University
14 Shevchenko Blvd., Kyiv, 01004, Ukraine
E-mail: margarita_dorofeeva@hotmail.com*

The study analyzes the typical mistakes on the target discourse level in a specialized translation. The specialized translation is looked upon as a self-organization synergetic system, which is functioning on the principle of translation solutions' dynamic hierarchy. Mistaken translation solutions on the discourse level of the specialized translation system are classified according to the criterion of translation dominant. As a result of comparative translation analysis the target-discursive, the communicative-discursive and the specific-discursive translation mistakes are founded out.

Key words: translation synergetics, specialized translation system, discursive level, the target-discursive translation mistakes, the communicative-discursive translation mistakes, the specific-discursive translation mistakes, dynamic hierarchy of translation solutions.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Курдюмов С. П. Программа «Синергетика. Диалоги» / С. П. Курдюмов, Г. Г. Малинецкий [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.youtube.com/watch?v=-ZN_4BAfLM4.
2. Koller W. Einführung in die Übersetzungswissenschaft / Werner Koller. – Wiebelsheim : Quelle & Meyer, 2004. – 343 S.

3. Risku H. *Translationsmanagement. Interkulturelle Fachkommunikation im Kommunikationszeitalter* / H. Risku. – Tübingen : Narr, 2009. – 276 S.
4. Бацевич Ф. Духовна синергетика рідної мови : Лінгвофілософські нариси : монографія / Ф. Бацевич. — К. : Академія, 2009. – 192 с.
5. Синергетика в филологических исследованиях : монографія / Т. И. Домброван, С. М. Еникеева, Л. С. Пихтовникова, А. Н. Приходько [и др.]; под общ. ред. проф. Л. С. Пихтовниковой. – Х. : ХНУ имени В. Н. Каразина, 2015. – 340 с.
6. Кійко Ю. Є. Німецько-українські паралелі в інформаційних медіажанрах: фрактальний підхід : монографія / Ю. Є. Кійко; Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці : Родовід, 2016. – 391 с.
7. Кушниина Л. В. Взаимодействие языков и культур в переводческом пространстве: гештальт-синергетический подход : дисс. ... д-ра филол. наук : 10.02.19 / Л. В. Кушниина; Пермский гос. техн. ун-т. - Пермь, 2004. – 437 с.
8. Введение в синергетику перевода : монографія / Л. В. Кушниина, И. Н. Хайдарова, С. С. Назмутдинова [и др.]; под общ. ред. Л. В. Кушниной. – Пермь : Изд-во Пермского нац. исслед. политехн. ун-та, 2014. – 278 с.
9. Герман И. А. Лингвосинергетика: монографія / И. А. Герман. – Барнаул : Изд-во Алтайской академии экономики и права, 2000. – 168 с.
10. Pavlova A. Strategie der Übersetzung und Beurteilung der Übersetzungsqualität / Anna Pavlova // trans-kom 7 [2] (2014) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.trans-kom.eu>.
11. Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом від 8 листопада 1990 року // Офіційний вісник України. – 1998. – № 13.
12. Користін О. Є. Окремі аспекти діяльності слідчих та оперативних працівників щодо виявлення та розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом / О. Є. Користін, О. В. Тихонова // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 1. – С. 249-254.
13. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>, на момент виконання перекладу – <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/249-15>.
14. Toury G. *Descriptive Translation Studies and beyond* / Gideon Toury. – Amsterdam/Philadelfia : John Benjamins (Benjamins Translation Library 4), 1995.
15. Стратегія розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1407-2015>.
16. Механізми та процедури повернення активів у США [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://star.worldbank.org/star/sites/star/files>.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛІУ

17. Bericht über die Evaluierung und Faktensammlung/Gutachtereinsatz im Rahmen der technischen Zusammenarbeit mit der Ukraine – [Handout].
18. Звіт про оцінку ситуації та зібрані факти/робота експерта в рамках технічної співпраці з Україною – [офіційний переклад перекладача-фрілансера].

REFERENCES

1. Kurdyumov S. P., Malinetskiy G. G. *The program "Synergetics. Dialog"*. Available at: https://www.youtube.com/watch?v=-ZN_4BAfLM4
2. Koller W. *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. Wiebelsheim, Quelle & Meyer, 2004, 343 S.
3. Risku H. *Translationsmanagement. Interkulturelle Fachkommunikation im Kommunikationszeitalter*. Tübingen, Narr, 2009, 276 S.
4. Batsevych F. *Spiritual synergetics of native language : linguophilosophical essays*. Kyiv, Academia Publ., 2009, 192 p.
5. Dombrován T. I., Yenikejeva S. M., Pihtovnikova L. S., Prihodko A. N. [et al.]. *Synergetics in philological research*. Kharkiv, Kharkiv Karazin Univ. Publ., 2015, 340 p.
6. Kiyko Y. Y. *German-Ukrainian parallels in information mediagenres: fractal approach*. Chernivtsi, Rodovid Publ., 2016, 391 p.
7. Kushnina L.V. *Interaction of languages and cultures in translational space: a gestalt-synergetic approach*. Dr. sci. diss. Perm, Perm Techn. Univ Publ., 2004, 437 p.
8. L. V. Kushnina, I. N. Haydarova, S. S. Nazmutdinova [et al.] *Introduction to translation synergetics*. Perm, Perm Polytechnic University Press, 2014, 278 p.
9. German I. A. *Lingvosynergetics*. Barnaul, Altai Academy of Economics and Law Publ., 2000, 168 p.
10. Pavlova A. *Strategie der Übersetzung und Beurteilung der Übersetzungsqualität*. trans-kom 7 [2], 2014. Available at: <http://www.trans-kom.eu>.
11. Council of Europe. Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime of 8th November 1990. *Official Bulletin of Ukraine*, 1998, no. 13.

12. Korystin O. Y., Tikhonova O. V. Some aspects of the investigator's and operational officer's activities to identify and investigate the legalization (laundering) of proceeds from crime. *Journal of Law of the National Academy of Internal Affairs* [Yurydychnyy chasopys Natsional'noyi akademiyi vnutrishnikh sprav], 2013, no. 1, pp. 249-254.
13. The Law of Ukraine "On prevention and counteraction to legalization (laundering) of proceeds from crime or terrorist financing". Available at : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>, at the time of the translation order - <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/249-15>.
14. Toury G. *Descriptive Translation Studies and beyond*. Amsterdam/Philadelfia, John Benjamins (Benjamins Translation Library 4), 1995.
15. *Development strategy of prevention and counteraction to legalization (laundering) of proceeds from crime, terror financing and the financing of mass destruction weapon's distribution till 2020*. Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1407-2015>.
16. *Mechanisms and procedures for asset recovery in the United States*. Available at: <https://star.worldbank.org/star/sites/star/files>.

SOURCE TEXTS

17. Bericht über die Evaluierung und Faktensammlung/Gutachtereinsatz im Rahmen der technischen Zusammenarbeit mit der Ukraine. [Handout].
18. Report on assessment of the situation and collected data/expert work under the technical cooperation with Ukraine. [official translation].

Надійшла до редакції 24 жовтня 2016 р.